

KIRJALLINEN KYSYMYS 205/2012 vp

Leskeneläkejärjestelmän uudistaminen

Eduskunnan puhemiehelle

Julkisuudessa olleiden tietojen mukaan suomalainen leskeneläkejärjestelmä on kallis ja epäoikeudenmukainen. Suomi on Pohjoismaista leskelle rahallisesti paras maa, sillä muualla Pohjolessa ei voi saada kahta eläkettä yhtä aikaa.

Eläketurvakeskuksen tilaston mukaan sadan eniten leskeneläkettä saavan suomalaisen lesken eläkkeen keskiarvo on 6 750 euroa kuukaudessa, vaikka he eivät ole koskaan sitä säästäneet. Leskeneläkettä maksetaan Suomessa lesken kuolemaan saakka ja samaan aikaan oman eläkkeen kanssa. Toisin sanoen kuolleen puolison eläkettä jatketaan vielä hänen kuolemansa jälkeenkin, korkeintaan kuitenkin puolitetuna. Mitä isompi ikäero on puolisoilla ollut, sitä pitempään eläke jatkuu. Puolisoiden yhteinen eläkeura voi kestää jopa 60—70 vuotta (Helsingin Sanomat 27.2.2012).

Eläketurvakeskuksen katsauksen 01/2012 mukaan leski ei saa lainkaan leskeneläkettä, jos kuolleen puolison eläke on 645,50 euroa pienempi kuin lesken oma eläke. Järjestelmä palkitsee eniten perheitä, joissa suurituloisen edunjättäjä on ollut perheen ainoa elättäjä ja joissa leski ei ole kerryttänyt omaa eläkettä lainkaan. Suunnitteen samansuuruisia omaeläkkeitä (ansiotuloja) ansainneet puoliset eivät tästä järjestelmästä hyödy.

Lesken oikeutta leskeneläkkeeseen on perusteltu lasten kasvatuksella, vaikka leskeneläkkeen saamisen edellytyksenä eivät kuitenkaan ole lapset vaan avioliitto tai rekisteröity parisuhde. Yksineläjän, eronneen ja avoliitossa olleen

henkilön on tultava toimeen ilman erityistukia myös työeläkkeellä ollessaan, vaikka he ovat yhtä lailla kasvattaneet lapsia yhteiskuntaamme yksin ja maksaneet ansiotuloista veroja ja työeläkemaksuja, joilla maksetaan myös leskeneläkkeitä. Myös nuorten työkyvyttömyyseläkkeellä olevien määrät ovat kasvaneet viime vuosina. On suuri yhteiskunnallinen epäkohta, kun monet pienituloiset kansalaiset, kuten opiskelijat, eläkeläiset ja työttömät, kamppailevat selviytyäkseen jokapäiväisestä toimeentulostaan ja samanaikaisesti äveriäät jo taloutensa vakiinnuttaneet lesket nostavat jättieläkkeitänään.

Nykyinen työeläkelakien mukainen leskeneläkejärjestelmä jatkaa työelämässä esiintynyttä eriarvoisuutta myös silloin, kun ihmiset ovat jo eläkkeellä. Pienituloisten puolisojen lesket nostavat järjestelmässä suhteessa vähemmän leskeneläkettä kuin suurituloisten puolisojen lesket.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Onko hallitus tietoinen nykyisen leskeneläkejärjestelmän eriarvoisuutta lisäävistä vaikutuksista ja

aikooko hallitus ryhtyä toimiin, jotta kansalaisten eläkejärjestelmä on tulevaisuudessa nykyistä oikeudenmukaisempi ja turvaa erityisesti pienituloisille eläkeläisille paremman eläketurvan?

KK 205/2012 vp — Pirkko Ruohonen-Lerner /ps

Helsingissä 20 päivänä maaliskuuta 2012

Pirkko Ruohonen-Lerner /ps

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Pirkko Ruuhonen-Lernerin /ps näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 205/2012 vp:

Onko hallitus tietoinen nykyisen leskeneläkejärjestelmän eriarvoisuutta lisäävistä vaikutuksista ja

aikooko hallitus ryhtyä toimiin, jotta kansalaisten eläkejärjestelmä on tulevaisuudessa nykyistä oikeudenmukaisempi ja turvaa erityisesti pienituloisille eläkeläisille paremman eläketurvan?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Lakisääteisten perhe-eläkkeiden tarkoituksena on turvata lesken ja lasten toimeentulo perheen huoltajan kuoltua. Perhe-eläketurva muodostuu kahdesta rinnakkaisesta järjestelmästä. Työeläkelakien mukaisella perhe-eläkkeellä korvataan sitä ansiotulon menetystä, joka perheelle aiheutuu huoltajan kuolemasta. Kansaneläkejärjestelmän mukaisella yleisellä perhe-eläkkeellä puolestaan turvataan lesken ja lasten vähimmäistoimeentulo. Lisäksi lakisääteisen tapaturma- ja ammattitauti-vakuutusjärjestelmän mukaisella perhe-eläkkeellä turvataan työtapaturmaisesti tai ammattitautiin kuolleen perheenhuoltajan omaisten toimeentulo. Tapaturmavakuutuslain mukainen perhe-eläke on ensisijainen etuus työ- ja yleiseen perhe-eläkkeeseen nähden.

Perhe-eläkesäännöksissä lähtökohtana on avioliittolain ja lapsen elatuksesta annetun lain säännökset puolisoiden velvollisuudesta ottaa osaa puolisonsa ja lasten elatukseen. Leskeneläk-

keellä korvataan avioliittolaissa tarkoitettua puolisoiden keskinäisen elatusvelvollisuuden poisjääntiä puolison kuoleman johdosta. Leskeneläkkeen saamisedellytyksissä on otettu huomioon lesken lisääntyneet mahdollisuudet saada omia eläke- ja ansiotuloja. Lapseneläkkeellä pyritään korvaamaan kuolleen puolison pois jäänyttä elatusosuutta lapsen elatuksesta. Edunjättäjän alle 18-vuotiaalla lapsella on aina oikeus lapseneläkkeeseen.

Työ- ja kansaneläkejärjestelmän mukaiseen leskeneläkkeeseen on oikeus kaikilla sellaisilla leskillä, jotka olivat avioliitossa edunjättäjän kanssa tämän kuollessa ja olivat solmineet avioliittonsa ennen edunjättäjän 65 vuoden ikää ja joilla on tai on ollut yksi tai useampia yhteisiä lapsia edunjättäjän kanssa. Yhteisen lapsen tilanteessa leskeneläkeoikeuden piiriin kuulumiselle ei ole säädetty lesken iän ja avioliiton keston suhteen rajoituksia. Sellaisessa tilanteessa, jossa leskellä ei ole eikä ole ollut yhteistä lasta edunjättäjän kanssa, leskellä on oikeus leskeneläkkeeseen, jos hän on edunjättäjän kuollessa täyttänyt 50 vuotta, avioliitto on solmittu ennen kuin hän on täyttänyt 50 vuotta ja avioliitto on kestänyt vähintään viisi vuotta. Työeläkejärjestelmässä edunjättäjän kuollessa leskeltä edellytetty 50 vuoden ikä ei kuitenkaan koske pitkäaikaisesti työkyvyttömäksi tullutta leskeä.

Leskellä, joka täyttää 65 vuotta, on oikeus kansaneläkkeeseen. Siten kansaneläkejärjestelmän mukainen leskeneläkeoikeus päättyy kaikkien leskien osalta lesken täyttäessä kansaneläkelain mukaisen 65-vuoden vanhuuseläkeiän. Työeläkejärjestelmässä leskeneläkeoikeus jatkuu ilman yläikärajaa.

Tapaturma- ja ammattitautivakuutuslainsäädännön mukaiseen leskeneläkkeeseen on oikeus

edunjättäjän aviopuolisolla. Myös edunjättäjän avopuolisolla on oikeus leskeneläkkeeseen, jos avopuolisolla on yhteinen lapsi tai viranomaisen vahvistama sopimus keskinäisestä elatuksesta. Jos avioliitto tai avoliitto on solmittu sen jälkeen, kun edunjättäjän kuolemaan johtanut tapaturma oli sattunut tai kun edunjättäjä oli sairastunut kuolemaan johtaneeseen ammattitautiin, oikeutta leskeneläkkeeseen ei kuitenkaan ole, jollei liitosta ole syntynyt lasta tai liitto ole jatkunut kolmea vuotta. Leskeneläkeoikeutta ei ole mitenkään rajoitettu lesken iän perusteella.

Perhe-eläketurvan lisäksi lakisääteinen eläkejärjestelmä takaa kullekin henkilölle oman eläketurvan. Jos henkilön työeläke jää pieneksi tai hänelle ei ole karttunut ollenkaan työeläkettä, hänen eläkettään täydennetään kansaneläkkeellä ja tarvittaessa myös takueläkkeellä.

Nykyiset perhe-eläkettä, mukaan lukien leskeneläke, koskevat säännökset pohjautuvat pääosin vuonna 1990 voimaan tulleeseen perhe-eläkeuudistukseen. Tuolloin lasten oikeutta lapsen-

eläkkeeseen vahvistettiin ja leskeneläkettä heikennettiin.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaan työeläkepolitiikkaa koskevat asiat valmistellaan yhteistyössä keskeisten työmarkkinajärjestöjen kanssa. Työmarkkinajärjestöt solmivat 22.3.2012 työurasopimuksen. Sen mukaisesti toteutetaan laaja arvio nykyisen eläkejärjestelmän vaikutuksista ja kestävydestä, jonka pohjalta työeläkejärjestelmän uudistuksesta päätetään. Lainsäädännön perustaksi työmarkkinaosapuolet neuvottelevat eläkejärjestelmän uudistuksen, jossa neuvottelujen kohteena ovat eläkejärjestelmän ikärajat, varhaiseläkejärjestelmät, työkyvyttömyyseläkkeen tuleva aika, perhe-eläke, palkansaajamaksun vähentäminen eläkepalkasta, eläkkeen karttumat ja karttumisen alkaminen, indeksit ja eläke-edut turvaava maksukehitys. Näitä neuvotteluja jatketaan välittömästi ja tarkoituksena on, että eläkeuudistus tulee voimaan viimeistään vuoden 2017 alusta.

Helsingissä 10 päivänä huhtikuuta 2012

Sosiaali- ja terveysministeri Paula Risikko

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 205/2012 rd undertecknat av riksdagsledamot Pirkko Ruohonen-Lerner /saf:

År regeringen medveten om att det nuvarande efterlevandepensionssystemet ökar ojämlikheten och

har regeringen för avsikt att vidta åtgärder för att ge invånarna ett rättvisare pensionssystem i framtiden och trygga ett bättre pensionsskydd i synnerhet för pensionstagare med låga inkomster?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Syftet med de lagstadgade familjepensionerna är att trygga inkomsten för den efterlevande maken och barnen efter familjeförsörjarens död. Familjepensionsskyddet består av två parallella system. Med familjepensionen enligt arbetspensionslagarna ersätts den förlust av förvärvsinkomster som drabbar en familj till följd av försörjarens död, medan den allmänna familjepensionen som utbetalas med stöd av folkpensionssystemet tryggar en minimiutkomst för den efterlevande maken och barnen. Familjepension enligt det lagstadgade systemet med olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringar tryggar dessutom inkomsten för anhöriga till familjeförsörjare som omkommit genom olycksfall i arbetet eller till följd av yrkessjukdom. Familjepension enligt lagen om olycksfallsförsäkring är en primär förmån i förhållande till arbetspensionen och den allmänna familjepensionen.

Bestämmelserna om familjepension grundar sig på bestämmelserna i äktenskapslagen och i la-

gen om underhåll för barn om makars skyldighet att delta i försörjningen av sin make och sina barn. Om den ena maken dör, ersätter efterlevandepensionen bortfallet av makarnas inbördes underhållsskyldighet enligt äktenskapslagen. I villkoren för beviljandet av efterlevandepension har man beaktat den efterlevande makens ökade möjligheter att få egna förvärvs- och pensionsinkomster. Syftet med barnpensionen är att ersätta bortfallet av den döde makens andel av barnets underhåll. Förmånslåtares barn under 18 år har alltid rätt till barnpension.

En efterlevande som var gift med förmånslåtare när denne avled och som hade ingått äktenskapet innan förmånslåtarens fyllde 65 år och som har eller har haft ett eller flera gemensamma barn med förmånslåtarens har alltid rätt till efterlevandepension enligt arbets- och folkpensionssystemet. Om det finns gemensamma barn, har den efterlevande rätt till efterlevandepension oavsett ålder och äktenskapets längd. En efterlevande som inte har eller har haft gemensamma barn med förmånslåtarens har rätt till efterlevandepension, om han eller hon har fyllt 50 år då förmånslåtarens avlider, äktenskapet har ingåtts innan den efterlevande fyllde 50 år och äktenskapet har varat i minst fem år. Kravet i arbetspensionssystemet på att den efterlevande ska ha fyllt 50 år vid förmånslåtarens död gäller dock inte efterlevande som är långvarigt arbetsoförmögna.

Efterlevande har rätt till folkpension när de fyller 65 år. Rätten till efterlevandepension enligt folkpensionssystemet upphör således alltid när den efterlevande maken uppnår åldern för ålderspension enligt folkpensionslagen, dvs. 65 år. Inom arbetspensionssystemet kvarstår rätten till efterlevandepension utan någon övre åldergräns.

Enligt lagstiftningen om olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkring har förmånslåtarens make rätt till efterlevandepension. Också förmånslåtarens sambo har rätt till efterlevandepension, om samborna har ett gemensamt barn eller ett av myndigheterna fastställt avtal om inbördes underhåll. Om äktenskapet eller samboförhållandet har ingåtts efter det olycksfall som ledde till förmånslåtarens död eller efter att förmånslåtaren insjuknat i den yrkessjukdom som ledde till döden, har den efterlevande dock ingen rätt till efterlevandepension, om inget barn fötts i äktenskapet eller förhållandet eller om äktenskapet eller förhållandet inte har varat i tre år. Rätten till efterlevandepension är inte på något sätt bunden till den efterlevande makens ålder.

Förutom familjepensionsskydd garanterar vårt lagstadgade pensionssystem var och en ett eget pensionsskydd. Om personens arbetspension är liten eller om han eller hon inte överhuvudtaget har tjänat in någon arbetspension, kompletteras pensionen med folkpension och vid behov också med garantipension.

Nuvarande bestämmelser om familjepension, efterlevandepensionen medräknad, grundar sig huvudsakligen på den revidering av familjepen-

sionen som trädde i kraft 1990. I samband med den fastställdes barnens rätt till barnpension, och samtidigt försvagades efterlevandepensionen.

Enligt statsminister Jyrki Katainens regeringsprogram ska frågor som gäller arbetspensionspolitiken beredas i samråd med centrala arbetsmarknadsorganisationer. Arbetsmarknadsorganisationerna ingick den 22 mars 2012 ett avtal om arbetskarriärerna. I enlighet med avtalet genomförs en omfattande utvärdering av det nuvarande pensionssystemets effekter och hållbarhet, och utifrån det fattas sedan beslutet om en revidering av arbetspensionssystemet. Till grund för lagstiftningen ska arbetsmarknadsparterna förhandla fram en revidering av pensionssystemet, och föremål för förhandlingarna är pensionssystemets åldergränser, systemen med förtida pension, den återstående tiden i invalidpension, familjepensionen, frågan om att dra av löntagaravgiften från pensionsinkomsten, intjänandet av pension och tidpunkten när pensionen börjar intjänas, indexen och vilken avgiftsutveckling som tryggar pensionsförmånerna. Förhandlingarna fortsätter snarast möjligt och avsikten är att pensionsreformen ska träda i kraft senast i början av 2017.

Helsingfors den 10 april 2012

Social- och hälsovårdsminister Paula Risikko